

Deel 2

Antisemitisme, een eeuwige strijd?

Lesmateriaal over joodse geschiedenis en antisemitisme in Europa na 1945
Anne Frank Stichting

1 'Auschwitz heeft mijn leven bepaald'

Frieda Menco was veertien jaar toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Ze overleefde Auschwitz, het grootste vernietigingskamp van de nazi's. Anderhalf miljoen joden werden daar vermoord. Over die tijd, ruim zestig jaar geleden, vertelt Frieda Menco regelmatig, ook aan jongeren.

Auschwitz

'In overvolle treinen kwamen we aan in Auschwitz, in het zuiden van Polen. Op het perron wees een arts aan wie werd gedood, en wie niet. Ik was jong en kon werken. Dan had je kans aan de gaskamers te ontsnappen. Alles moest je inleveren, ook je kleren. Je werd kaalgeschoren en je kreeg een nummer op je arm. Een tattoo, zeg maar. Ik moest stenen sjouwen, wat heel zwaar was. Alles om mij heen was vies en modderig en eten was er nauwelijks. Ik werd doodziek en moest naar de ziekenboeg. Mijn moeder deed of ze ziek was en zo lukte het haar om bij mij te blijven. Toen de Russen in januari 1945 het kamp bevrijdden, woog ik nog geen veertig kilo en kon ik niet meer op mijn benen staan.

Ze moesten mij dragen. Na vier maanden ging ik met mijn moeder mee, terug naar huis. Eigenlijk was ik nog helemaal niet hersteld, maar ik verlangde zo naar Nederland. Ik was toen negentien jaar.

Thuiskomst

Onze thuiskomst was een enorme afknapper. Mensen in Nederland waren koud en kil. We moesten aanbellen bij ons eigen huis, omdat er andere mensen in woonden. Ze lieten ons niet binnen. We hebben er zelfs de politie bij moeten halen. Heel erg vond ik dat. Er was eigenlijk heel weinig begrip voor wat wij joden hadden meegemaakt. Mijn vader, mijn opa's en oma's, en veel andere familieleden bleken vermoord te zijn.'

Frieda Menco,
2006.

Mijn taak

'Veel joden vertrokken naar de Verenigde Staten en Argentinië. Of naar Israël. Dat wilde mijn man ook. Maar ik wilde in Nederland blijven, omdat ik me hier thuis voel. Ik vind Israël wel belangrijk, want voor mij is dat het land dat je tegen antisemitisme beschermt. Maar het geweld daar is vreselijk en ik hoop dat er ooit een Palestijnse staat komt. En vrede natuurlijk.

Ik zie het als mijn plicht om anderen te vertellen wat ik heb meegemaakt en te strijden tegen discriminatie. Ook op die manier heeft Auschwitz mijn leven bepaald. Je hoeft niet altijd iets groots te doen. Door gewoon je burens te helpen, verander je al iets in hun leven. Het gaat erom dat je open staat voor een ander.'

Bij de bevrijding
van Auschwitz,
januari 1945.

Lydia-Tamar en Sarah bezoeken met hun school het voormalige vernietigingskamp Auschwitz.

Leerlingen van de school van Lydia-Tamar en Sarah bezochten in de meivakantie van 2005 het voormalige vernietigingskamp Auschwitz. Vooraf spraken ze in het Anne Frank Huis met Frieda Menco. Haar verhaal en het bezoek aan Auschwitz maakten diepe indruk. Alle leerlingen legden daarna een tulp bij een monument. Een jongen zei toen: 'Zoveel families bestaan niet meer. Ik leg die bloem omdat ik vind dat dit nooit meer mag gebeuren.'

Lydia-Tamar: 'Mensen schelden heel veel: op Marokkanen, op joden, op Nederlanders. Iedereen is toch gelijk? Ik ben joods. Het gebeurt wel eens dat iemand zegt: "Ik haat joden." Dan voel ik me buitengesloten.'

Sarah: 'Je weet dat andere mensen een andere mening kunnen hebben. Ik vind dat je respect moet hebben voor elkaar.'

Antisemitisme is haat of vooroordelen tegen joden.

Opdrachten

1. Kans

Waarom had Frieda Menco een kans om Auschwitz te overleven?

2. Titel

Waarom denk je dat Frieda Menco over haar leven vertelt en zegt: 'Auschwitz heeft mijn leven bepaald'?

3. Kil

Frieda Menco zegt dat mensen koel en kil waren tegen joden die terugkeerden. Waarom denk je dat mensen zo deden?

4. Joods

Frieda Menco is joods. Ze zegt hierover: 'Je kunt wel zeggen dat ik pas joods was toen de nazi's aan de macht kwamen. Daarvoor was ik er niet zo mee bezig.'

Leg uit wat Frieda Menco bedoelt. Gebruik in je antwoord het woord antisemitisme.

5. Auschwitz

Lydia-Tamar en Sarah bezochten met hun school het vernietigingskamp Auschwitz.

Zou jij dat ook doen? Waarom wel, waarom niet?

2 Nooit meer?

Na de oorlog werden er nazi's opgepakt en berecht. Nog meer nazi's zijn niet vervolgd. Landen gingen samenwerken in de hoop dat er nooit meer een volk zou worden vermoord. Ze ondertekenden de Rechten van de Mens en er kwam een speciale rechtbank voor daders van volkerenmoorden.

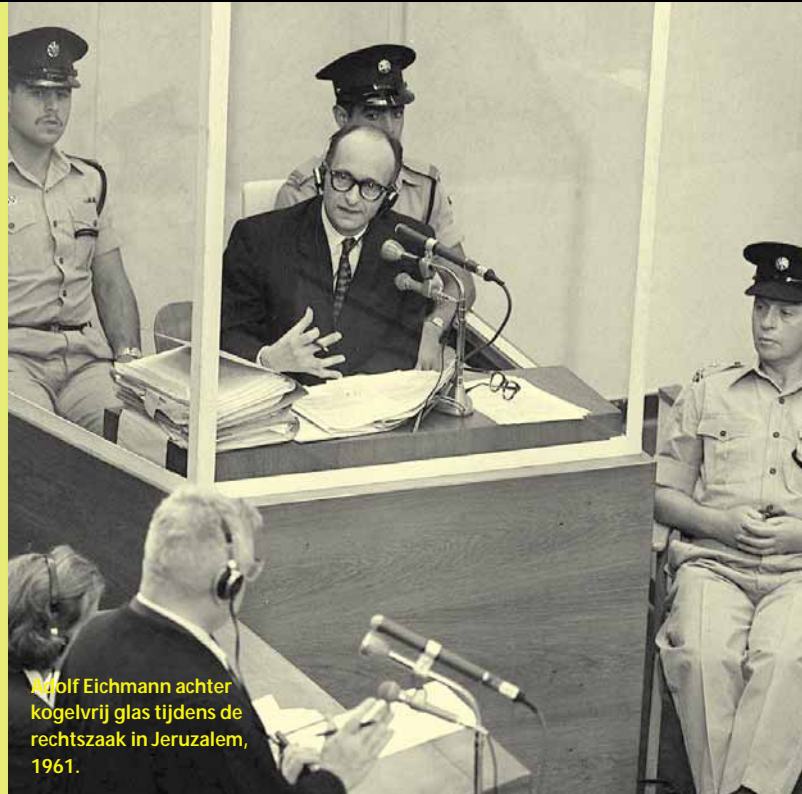
De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Na Tweede Wereldoorlog werden bijna alle landen van de wereld lid van een nieuwe organisatie: de Verenigde Naties. In 1948 ondertekenden zij mensenrechten die voor alle landen zouden gelden. Die rechten staan in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Een paar mensenrechten

- Alle mensen worden gelijk geboren.
- Iedereen heeft de plicht anderen waardig te behandelen.
- Voor de wet zijn alle mensen gelijk en ieder heeft recht op een eerlijk proces.
- Iedereen heeft het recht om volgens zijn geloof te leven.
- Iedereen heeft het recht op een eigen mening en mag deze ook uiten.
- Alle mensen hebben recht op goede medische zorg en voor kinderen is basisonderwijs gratis.

Holocaust is de moord op joden in Europa tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Adolf Eichmann achter kogelvrij glas tijdens de rechtszaak in Jeruzalem, 1961.

Eichmann had geen spijt

Hoe enorm de jodenvervolging was geweest en wat er allemaal gebeurd was, beseften veel mensen pas goed door het proces tegen de nazi Adolf Eichmann in 1961. Eichmann was verantwoordelijk geweest voor het transport van joden uit alle bezette landen naar de concentratiekampen.

Het proces tegen Eichmann was bijzonder omdat beelden van de rechtszaak – televisie bestond nog maar net – in de huiskamers te zien waren. Slachtoffers kwamen aan het woord. Iedereen zag de woede en het verdriet van de mensen in de zaal. En iedereen hoorde Eichmann zeggen dat hij gedaan had wat hem was opgedragen. Dat was een schokkende verklaring. Steeds duidelijker werd toen hoeveel mensen de nazi's hadden geholpen, gewoon omdat ze 'hun plicht' hadden gedaan.

Eleanor Roosevelt heeft geholpen met het schrijven van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Zij was de vrouw van de Amerikaanse president Franklin Roosevelt en vertegenwoordigde de Verenigde Staten in de pas opgerichte Verenigde Naties.

Kofi Annan, tot 2007 secretaris-generaal van de Verenigde Naties, zei ooit: 'Als je tegen antisemitisme strijdt, strijd je voor de toekomst van alle mensen.'

Straffen

In de Duitse stad Neurenberg gingen in 1945 de processen van start tegen ongeveer 200 nazi's. Het was het begin van de zogenaamde Neurenberger Processen. Dit was de eerste internationale rechtbank. Hier ontstond het plan voor een permanent strafhof, speciaal voor daders van volkerenmoorden, van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. Maar het plan werd gedwarsboemd door spanningen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie (Rusland). Sinds 2002 is in Den Haag het Internationaal Strafhof actief. Enkele landen, waaronder de Verenigde Staten, Israël, Iran, Noord-Korea en China erkennen dit strafhof niet.

Soms wordt een tijdelijke rechtbank ingesteld om daders van een genocide te berechten. Zo'n rechtbank heet vaak een tribunaal. Voorbeelden van tribunaal zijn het Joegoslavië-tribunaal en het Rwanda-tribunaal.

Genocide

is een ander woord voor volkerenmoord. Bij een volkerenmoord of genocide wordt een bevolkingsgroep met opzet uitgeroeid.

Opdrachten

1. Universeel

A. Wat wordt bedoeld met het woord 'universeel' in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens?

B. Wat heeft die verklaring te maken met de holocaust?

2. Mensenrechten

Welke rechten vind jij belangrijk? Kijk voor meer rechten op www.youngamnesty.nl/scholieren. Maak met je buurman of buurvrouw een top 3.

1.

2.

3.

3. Lees de uitspraak van Kofi Annan. Wat bedoelt hij?

4. Tribunaal

Helpt het Internationaal Strafhof of een tribunaal tegen genociden? Geef bij elk antwoord een reden.

Ja, want

Nee, want

3 Ontkennen. Mag dat?

De nazi's hadden het antisemitisme niet uitgevonden. Joden hadden al langer te maken gehad met discriminatie en vervolgingen. Na de oorlog bleek het antisemitisme niet verdwenen. Kleine groepen neonazi's laten ook nu nog van zich horen. Zij keren zich tegen joden en andere minderheden. De holocaust noemen ze een leugen.

Oude mythen

Antisemitisme is eeuwenoud. In de middeleeuwen bijvoorbeeld kregen joden de schuld van de pestepidemie in West-Europa en werden ze vervolgd. In 1929 kregen joden de schuld van de crisis in Europa en de Verenigde Staten. Ook ging het gerucht dat er een complot van joden bestond om aan de macht te komen. En alle joden zouden rijk zijn, hoewel ze gemiddeld juist armer waren.

Nieuwe Mythen

Joden probeerden na de oorlog een nieuw bestaan op te bouwen. In Europa kwam langzaam iets van de joodse cultuur terug. Er werden bijvoorbeeld weer synagogen geopend. Tegelijkertijd kregen Europeanen te maken met nieuwe uitingen van antisemitisme. De ontkenning van de holocaust is daar een voorbeeld van.

Joodse les in Haarlem.

Dagboek van Anne Frank.

Dit is Juni 1939.
Dat is de enige foto van
oma Halländer, aan
haar denk ik, nog
ho vaak en ik woon
dat hij nog maar
de schijnlijke vrede
bewaarde.

Dit is in
1940,
nog een
Mergal en
ik. Het kwam
mij maar met de
realisatie dat Mergal
in bovengenoemde foto
1939, en nog wel een
schouwdele was. Hij
was, harn rekende ik nu
per en zelfs al onder.
Hij heeft dus niet in dit geval
dat op mij naar 13 is heb. Amsterdam.
28 Sept. 1942

Strafbaar

Nazi's zijn na 1945 niet helemaal verdwenen. Kleine groepen in Europa en de Verenigde Staten vereren Hitler nog steeds. Zij heten neonazi's. Net als Hitler vinden zij 'het blanke ras' het beste en zijn ze tegen minderheden. Dus ook tegen joden. Hun ideeën verspreiden ze vooral via internet. Volgens neonazi's hebben joden de holocaust zelf verzonnen. Joden, zeggen ze, doen dat om steun te krijgen voor Israël. Ook beweren neonazi's dat het dagboek van Anne Frank pas na de oorlog is geschreven en dus niet echt is.

Mensen die beweren dat de holocaust een leugen is, doen dit om joden te kwetsen. Daarom is de ontkenning van de holocaust in veel Europese landen strafbaar.

Een joodse bakkerij in Berlijn.

Internationale
demonstratie
van neonazi's
in Roskilde
(Denemarken),
1997.

Ingo Hasselbach

Ingo Hasselbach was ooit de beruchte leider van een groep neonazi's in Duitsland. Toen hij hoorde dat er bij aanslagen van neonazi's doden vielen, stopte hij ermee. Hij had al eerder twijfels gehad, zei hij achteraf, maar nu wist hij zeker dat hij moest stoppen. Hij kondigde zijn besluit aan op televisie en in de rechtbank getuigde hij tegen zijn oude vrienden. Daarna vertelde hij zijn verhaal op scholen en schreef hij een boek over zijn leven als neonazi.

Ingo Hasselbach

Opdrachten

1. Antisemitisme

Leg uit waarom Hitler en de nazi's niet de bedenkers waren van het antisemitisme. Geef twee voorbeelden waaruit dat blijkt.

2. Ontkennen straffen?

Niet in alle landen is het bij de wet verboden om de holocaust te ontkennen. In de Verenigde Staten bijvoorbeeld bestaat dit verbod niet. Daar is het recht op de vrijheid van meningsuiting belangrijker. **Wat vind jij en waarom?**

3. Neonazi's

A. Waarom denk je dat jongeren soms lid worden van een neonazi-groep? Kruis aan en/of vul aan.

- Omdat ze zich beter voelen dan anderen.
- Omdat ze niet genoeg weten van de Tweede Wereldoorlog.
- Omdat ze een betere wereld willen.
- Omdat ze liever in een groep zijn dan alleen.
- Omdat ze

B. Waarom zal het moeilijk zijn om uit zo'n groep te stappen? Schrijf een aantal redenen op.

4 Antisemitisme en zionisme

Steeds meer joden vestigden zich sinds het begin van de vorige eeuw in Palestina. Daar werd in 1948 de staat Israël uitgeroepen. Joden hadden uitgekeken naar een eigen land. Dat was het doel geweest van het zionisme. Zij hoopten dat ze in een eigen staat geen last zouden hebben van antisemitisme.

'Tot volgend jaar in Jeruzalem!'

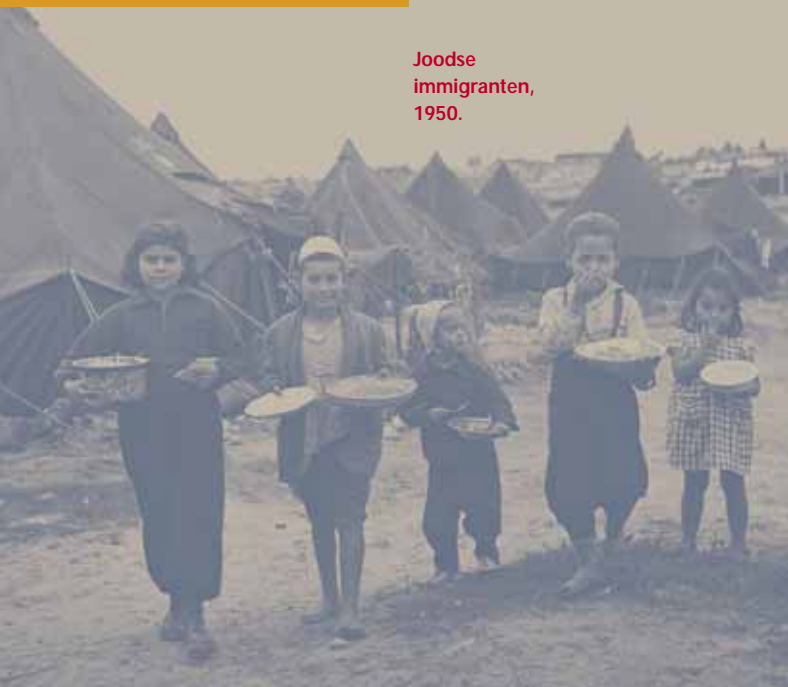
Het jodendom ontstond in en rond het gebied dat nu Israël heet. In het jaar 70 werden joden er door de Romeinen verdreven. Joden hebben zich daar wel weer gevestigd, maar veruit de meeste joden bouwden ergens anders een bestaan op. Het verlangen om eens terug te keren, bleef. Daarom groeten veel joden elkaar bij Pesach, een belangrijke joodse feestdag, nog altijd met: 'Tot volgend jaar in Jeruzalem!'

Een eigen staat

Aan het einde van de 19e eeuw wilde een aantal Europese joden een eigen staat. Dat streven van joden wordt zionisme genoemd. Meer volken wilden toen een eigen staat. Bij joden werd hun verlangen versterkt door het antisemitisme. Dat zij in Palestina een eigen staat wilden zie je aan de naam 'zionisme'. 'Zion' is een ander woord voor Jeruzalem. Rond 1900 vestigden de eerste zionisten zich in Palestina, dat toen bestuurd werd door Engeland. Daar leefden joden in het begin vreedzaam samen met hun Palestijns-Arabisch burenen.

Zionisme
is het streven van joden
naar een eigen staat
in Palestina.

Joodse
immigranten,
1950.

Op het plein voor de
Klaagmuur in Jeruzalem.

Volksverhuizing

In 1948 had Israël ongeveer 500.000 inwoners. Nu zijn dat er zes miljoen. Bijna iedereen is kind van joodse migranten. Je hoort er daarom vele talen, waaronder Hebreeuws, Arabisch, Russisch en Engels. Er wonen ook christenen en moslims. De meesten van hen zijn nakomelingen van de Arabieren die na de oorlog van 1948-1949 zijn gebleven.

De oprichting van de staat Israël leidde tot veel protest en dat had direct gevolgen voor joden in andere delen van de wereld. Joden verlieten massaal de islamitische landen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, omdat ze daar steeds vaker last hadden van bedreigingen. Velen vestigden zich in Israël. Ook in de Sovjet-Unie (Rusland) en andere landen in Oost-Europa nam het antisemitisme toe. Joden werden ontslagen, boeken van joodse schrijvers verboden en joodse geleerden werden gearresteerd of vermoord. Ook uit deze landen vertrokken vele joden naar Israël.

Inwoners van Israël
uit Ethiopië.

1948

In de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw nam in Europa het geweld tegen joden toe. Meer joden vertrokken daarom naar Palestina. De relatie met de Palestijnse Arabieren werd er niet beter op. Die werd slecht toen er na de Tweede Wereldoorlog opnieuw grote groepen joodse migranten arriveerden.

De Verenigde Naties stelden toen voor Palestina te splitsen in een joods en een Palestijns-Arabisch deel. Engeland trok zich terug uit het gebied. De joodse inwoners keurden dit voorstel goed, maar de Arabieren erkenden de nieuwe grenzen niet.

In 1948 riepen de joodse inwoners de staat Israël uit. Daarop vielen Arabische legers Israël binnen, maar Israël sloeg die aanval af. Honderdduizenden Palestijnse Arabieren vluchtten weg of werden uit het nieuwe Israël verdreven. Een deel van hen kwam terecht in vluchtelingenkampen van de Verenigde Naties. Deze kampen bestaan nu nog.

Palestina?

Zo werd vroeger het gebied genoemd waarin nu Israël en de Palestijnse gebieden liggen. Ooit was Palestina een provincie van het Romeinse Rijk, later hoorde het bij het Turkse Rijk. Van 1914 tot 1948 viel Palestina onder Brits bestuur.

Opdrachten

1. De staat Israël
Hoeveel jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog werd de staat Israël uitgeroepen?

2. Zionisme
Waarom was juist in die tijd het zionisme voor veel joden belangrijk?

3. Multicultureel
Israël is een multiculturele samenleving. Leg uit waarom.

5 Antisemitisch of gewoon kritisch?

Op de politiek van Israël is de laatste jaren veel kritiek, zowel binnen als buiten Israël. Soms richten mensen hun kritiek niet op de politiek van Israël, maar op dé joden en zetten ze aan tot haat tegen hen.

Aanslagen

Kritiek op Israël treft joden. Over de hele wereld worden regelmatig joodse graven en synagogen beklad. Ook zijn er bomaanslagen gepleegd. In 2003 bijvoorbeeld, ontploften in Casablanca (Marokko) bommen bij westerse en joodse gebouwen. Er vielen tientallen doden. Marokkanen gingen de straat op om tegen dit geweld te protesteren. In de demonstratie werden ook borden tegen antisemitisme gedragen.

'Nazi's!'

Sommige mensen vergelijken Israël met nazi-Duitsland: 'Wat de nazi's met de joden deden, doet Israël nu met de Palestijnen.' Die vergelijking klopt niet. Nazi's wilden bewust alle joden vermoorden. Door de acties van de Israëlische regering zijn Palestijnen gedood, maar Israël is nooit van plan geweest alle Palestijnen om te brengen. Het conflict gaat in de eerste plaats om grondgebied.

Demonstratie in Casablanca, 2003.

Amsterdam 2002: kritiek op Israël of antisemitisme?

Protest

Toen de Israëlische regering had besloten muren en hekken te plaatsen tussen Israël en het gebied waar veel Palestijnen wonen, leidde dit tot felle protesten in Israël en daarbuiten. De Israëlische regering wilde met deze afscheiding voorkomen dat er nog meer bomaanslagen werden gepleegd op de eigen bevolking. Maar door de afscheiding konden veel Palestijnen niet meer naar hun werk.

Ook in Nederland werd tegen deze maatregel gedemonstreerd. Sommige demonstranten droegen borden bij zich met nazi-symbolen. Ook werd de toenmalige leider van Israël, Sharon, afgebeeld als Hitler.

Arabische uitgave van 'De Protocollen van de Wijzen van Zion' uit 1976.

Protocollen

Het conflict tussen Israël en de Palestijnen wordt aangegrepen om haat te zaaien tegen joden. Oude vooroordelen worden daarbij van stal gehaald. Veel inwoners van het Midden-Oosten denken bijvoorbeeld dat er onder joden een complot bestaat om de macht over de wereld te verkrijgen. Dit idee wordt gevoerd door het boekje 'De Protocollen van de Wijzen van Zion', dat een eeuw geleden populair was in Europa en de Verenigde Staten. De inhoud is helemaal verzonnen, maar zo werd en wordt het niet gelezen. Vooral onder radicale islamieten leeft het idee dat joden, met Amerikaanse hulp, andere landen willen onderdrukken.

Je kunt kritiek hebben op de politiek van Israël. Maar als die kritiek gaat over dé joden of vooroordelen over joden bevat, dan is die kritiek antisemitisch.

Een terugkerend antisemitisch beeld: joden afgebeeld als slang of worm. Cartoon uit Saoedi-Arabië van Sharon, die tot 2006 minister-president van Israël was.

Opdrachten

1. A. Waarom kun je niet alle joden verantwoordelijk houden voor wat er in Israël gebeurt?

B. Denk je dat zo iets ook wel bij andere groepen gebeurt? Geef voorbeelden.

2. Bekijk de foto van de demonstratie in Amsterdam. A. Waar in Amsterdam is deze foto genomen?

B. Wat betekent die plek?

C. Waarom denk je dat de burgemeester van Amsterdam sommige borden heeft verboden? Leg uit welke bezwaren er zijn.

3. Werk in een groepje van drie of vier. Bekijk de cartoon hiernaast. A. Schrijf op welke symbolen je ziet.

B. Stel dat je deze cartoon op een internetsite ziet. Schrijf op een apart blaadje een verzoek aan de webmaster van deze site om de cartoon te verwijderen. Geef argumenten.

6 Amal en Odelia

Heb je een vriend of vriendin met een achtergrond of religie die heel anders is dan die van jou? Dat hoeft geen probleem te zijn. Misschien spelen die verschillen helemaal geen rol. Of vind je die juist leuk.

Maar soms moet je extra moeite doen om zo'n vriendschap in stand te houden. Bijvoorbeeld als blijkt dat je allebei vooroordelen hebt en niet genoeg weet van elkaar. Amal en Odelia zeggen zelf dat ze uit heel verschillende werelden komen. Toch proberen ze een vriendschap op te bouwen.

Door de politieke situatie is hun vriendschap niet gemakkelijk. Amal: *'Als je vrienden met elkaar wilt worden, moet je de politiek er buiten laten. In elk geval in het begin, omdat het zo ongelooflijk moeilijk is in zulke zo emotionele zaken een andere mening te accepteren.'*

Odelia: *'Vaak is het gewoon te ingewikkeld om met iemand om te gaan die uit een compleet andere cultuur komt. Bovendien heb je in je eigen wereld al vrienden, het is dus niet zo belangrijk om nieuwe te vinden.'*

Toch vinden ze dat je vooral bevriend moet zijn vanwege je ideeën en niet vanwege je afkomst. Ze willen allebei dat de oorlog in hun land ophoudt, maar ze verschillen van mening over de oorzaken van het geweld. Amal: *'De ellende voor ons Palestijnen is begonnen in 1948. Vanaf toen telde onze Arabische geschiedenis niet meer.'* Odelia: *'Ja, en mijn grootouders moesten Marokko verlaten. Door de oorlog die in 1948 in Israël uitbrak, kregen joden het overal zwaar te verduren.'*

Odelia (links) en Amal (rechts) in Jeruzalem. Amal heet eigenlijk anders. Zij en haar familie wilden niet met hun echte naam in het boek worden vermeld. Daarom is Amal op de foto niet herkenbaar.

Vriendschap onder vuur

Amal en Odelia zijn net achttien jaar als ze elkaar voor het eerst ontmoeten, tijdens een uitwisseling voor scholieren in Zwitserland. Amal is moslima en Palestijnse, Odelia is joods en Israëliësch. Ze zijn allebei geboren in Jeruzalem en ze houden van hun stad. Als ze weer thuis zijn, houden ze contact. Ze schrijven elkaar over hun leven, over hun toekomst en over de verschillen tussen Palestijnen en Israëliërs. En ze vertellen ook eerlijk hoe ze over elkaar denken. Twee keer spreken ze af in Jeruzalem.

Hun brieven en gesprekken staan in het boek *'Wij willen allebei hier leven. Vriendschap onder vuur in Jeruzalem'*, van Sylke Tempel.

Amal en Odelia weten door hun briefwisseling het nodige over elkaar, over hun achtergronden en voorouders. De voorouders van Odelia komen uit Marokko en Argentinië. In Amals familie is iedereen Palestijn, maar door de bezetting kunnen ze elkaar moeilijk bezoeken.

Wat Amal en Odelia dachten te weten door de televisie en door verhalen van anderen, blijkt vaak niet te kloppen. Doordat ze elkaar leren kennen, beseft Odelia pas hoe moeilijk het voor een Palestijnse moet zijn om onder een 'vreemde' vlag te moeten leven. Amal op haar beurt, weet dat ze niet elke Israëliër als haar vijand moet zien.

Of hun vriendschap stand houdt? Dat weten ze niet. Ze durven nu wel alles tegen elkaar te zeggen, maar een makkelijke vriendschap wordt het nooit. Ze zullen, zegt Amal, heel verschillende levens leiden. Zijzelf gaat trouwen en Odelia gaat het leger in. Dat valt Amal zwaar. Ze weet dat alle Israëliëse jongeren dienstplichtig zijn en dat Odelia weinig of geen keus heeft. Odelia zegt wel dat zij zich ook als soldaat heel verantwoordelijk zal gedragen. Maar Amal ziet het niet zitten: *'Ik geloof dat ik het ondanks alles heel erg moeilijk zal vinden om jou in uniform te zien.'*

Opdrachten

1. A. Schrijf in je eigen woorden op wat voor gevolgen de gebeurtenissen in 1948 hadden voor de voorouders van Amal.

- B. Schrijf in je eigen woorden op wat voor gevolgen de gebeurtenissen in 1948 hadden voor de voorouders van Odelia.

2. Odelia vindt het ingewikkeld met iemand om te gaan die uit een compleet andere cultuur komt.

- A. Leg uit wat het probleem kan zijn.

- B. Hoe kun je dit probleem oplossen?

3. Leg uit waarom je de titel van het boek *Wij willen allebei hier leven. Vriendschap onder vuur in Jeruzalem* goed of slecht vindt.

4. Denk je dat Amal en Odelia bevriend blijven? Motiveer je antwoord.

Opdrachten

1. Antisemitisme, een eeuwige strijd?

A. Kijk dit magazine nog eens door.
Welke foto vind je het beste bij de titel passen?

Foto op pagina:

Want...

B. Wat vind jij het belangrijkste dat je geleerd hebt?

C. Wissel je antwoorden op A en B uit in je groep.

Sjoel Haarlem, 2005.

2. Tekens

Neonazi's en andere groepen dragen vaak tekens waarmee zij anderen discrimineren.

A. Welke tekens kom jij tegen?
Schrijf ze op en schrijf erbij waarom ze discriminerend zijn.

B. Vind je dat een school deze tekens of bepaalde kleding daarom moet verbieden?

Ja, want

Nee, want

C. Het merk Lonsdale wil niets te maken hebben met racisme en begon daarom de actie 'Lonsdale loves all colours'.
Ontwerp je eigen T-shirt tegen racisme.

3. Beklad

Overall in Europa worden regelmatig joodse graven vernield of beklad. Ook andere graven moeten nogal eens worden schoongemaakt. De foto hieronder is gemaakt in Straatsburg (Frankrijk, 14 juni 2002). Bekijk de foto goed. Wat gebeurt er precies? Stel dat je als journalist bij een krant werkt. Deze foto komt erin. **Schrijf een stukje bij de foto.**

Antisemitisme. Oude en nieuwe vooroordelen.

Deel 1

Joden in Europa tot 1945.

[Lesmateriaal over joodse geschiedenis en antisemitisme.](#)

In dit deel lees en zie je wat joods-zijn kan betekenen en hoe het joden in Europa verging, bijvoorbeeld in Spanje, Polen en Nederland. Dit deel eindigt met de Tweede Wereldoorlog, toen bijna zes miljoen joden werden omgebracht.

Deel 2

Antisemitisme, een eeuwige strijd?

[Lesmateriaal over antisemitisme en joodse geschiedenis in Europa na 1945.](#)

In dit deel maak je kennis met Frieda Menco, overlevende van het concentratiekamp Auschwitz en zie je hoe joden een nieuw bestaan opbouwen in en buiten Europa. Onder meer in Israël. Je leest hoe door het conflict daar vooroordelen tegen joden hier toenemen. En waarom dat vooroordelen zijn.

Deel 3

Vooroordelen. You 2?

[Lesmateriaal over discriminatie, racisme en antisemitisme.](#)

Iedereen heeft vooroordelen. Deze kunnen positief of negatief zijn. Jongeren vertellen in dit deel over hun ervaringen. Zo kom je erachter hoe vooroordelen werken. En leer je wat discriminatie, racisme en antisemitisme is.

Met steun van de ODIHR is deze serie bewerkt voor zes andere Europese landen. De ODIHR is een afdeling van de OVSE die projecten steunt over discriminatie en mensenrechten. Zie: www.annefrank.org en www.osce.org/odhr

Daniël de Ridder

Profvoetballer Daniël de Ridder gaf in 2005 met DJ Murad Elouakili (FunX) de aftrap van bijzondere lessen op Amsterdamse scholen over de Tweede Wereldoorlog, vooroordelen en discriminatie. De lessen werden verzorgd door twee studenten: één met een joodse en één met een islamitische achtergrond.

Daniël de Ridder in actie voor Jong Oranje, 2005.

Daniël de Ridder: 'Ik ben opgegroeid in Amsterdam. Mijn oma en opa wonen in Jeruzalem. Zij zijn gevlucht uit Noord-Irak, na de oprichting van de staat Israël in 1948. Als er op het voetbalveld antisemitische leuzen worden geroepen, denk ik wel dat ik die erger vind dan de andere spelers. Maar als ik voetbal, ben ik niet zo bezig met het publiek. Eigenlijk praat ik ook niet graag over dit soort onderwerpen. Dat ligt allemaal zo gevoelig, snap je? Ik ben in de eerste plaats voetballer.'

Daniël de Ridder (rechts) en Murad Elouakili op het Montessori College Oost, Amsterdam.

Uitnodiging

Wie zou jij in je klas willen uitnodigen?
Wat voor iemand zou dat moeten zijn? En waarom?
Discussieer hierover met je klasgenoten en beslis.

Colofon Inhoud en tekst: Ineke Mok i.s.m. Willem-Pieter van Ledden, Karen Polak Illustraties: Yad Vashem Archive, Charlotte Bogaert Fotografie, Netwerk/Evangelische Omroep, Franklin D. Roosevelt Library, Kluger Zoltan/GPO, Markus Steucklin/EPA, Günter Schneider, Edwin Walvisch Fotografie, AFS, Demos, Dietmar Gust Fotografie Berlin, GPO, Kevin Frayer/AP Photo, Ilan Ossendryver/ic-creations.com, Abdelhak Senna/AFP, Bram Budel, Stephen Roth Institute for the Study of Antisemitism and Racism/Tel Aviv University, MEMRI.org, Naftali Hilger, Uitgeverij Aspekt, Edwin Walvisch Fotografie, Otto Snoek, Christian Hartman/EPA, ANP/EPA, Diversion. Er is getracht alle rechthebbenden van de illustraties te achterhalen. Wie in dit verband niet is benaderd, wordt verzocht contact op te nemen met de Anne Frank Stichting. Productie: Anne Frank Stichting Ontwerp: Karel Oosting Subsidie: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.